

4. Ha a magvakat jó humus-földdel takarjuk, ez életképes csemetéink számát s minőségét egyaránt emelni fogja.

5. A betakarásnak az a mértéke a legelőnyösebb, ha a lúcz fenyő magvai fölé legfeljebb 15—20 mm-nyi, az erdei fenyő magvai fölé 10—15 mm-nyi vastag réteg porhanyó földet szórunk.

6. Erőteljes, nagy magvakból általában véve hasonlóan erőteljes csemeték nevedednek.

7. Apró magvakból kevesebb csemetét nyerünk, mint a nagyobbakból s a különbség felmehet egészen 20%-ig.

8. Apró vagy nagy magvak egyforma mélyen takarhatók.

A II-dik nemzetközi madártani congressus főjelentése.

Közli: Földes János m. kir. főerdész.

A Budapesten megtartott nemzetközi ornith. congressus főjelentésének I-ső hivatalos része mostanában került ki a sajtó alól.

Minthogy az erdészeti egyesület, mint annak titkári beszámolójából értesültünk, szintén képviselve volt, sőt némely szaktársunk a congressus ülésein tényleg részt vett s alólírott egy kiránduláson is volt, helyén valónak tartom e lapok hasábjain megemlékezni róla.

Azoknak is jó szolgálatot vélek tenni e közlemény által, kik jelen nem voltak ugyan, de közreműködésükkel a congressus sikerének előmozdításához jelentékenyen hozzájárultak, a mint az a congressus összegyűlt tagjai előtt dicsérettel lőn felemlítve; azonkívül a hasznos madarak óvása érdekében hozott határozatok is olyanok, melyek az erdészetet a vadászati törvény révén szintén igen közelről érdeklik.

Az itt előadandókban azokra a részletekre fogok főképp szeritkozni, melyek szakunkat közelebről érintik.

A főjelentés németül és francziául van fogalmazva, mert e két nyelven folytak a tárgyalások is.

Minden magyar természetbarát szive büszke örömtől doboghat, látva, hogy mennyi küzdelem árán, az I-ső congressus bizottságának egyik vezérférfiától eredő határozott ellenzés daczára, jött létre e tudós gyülekezet s hogy tisztán magyar részről, a magyar vallás- és közoktatásügyi, valamint a földmivelésügyi ministeriumnak s vezérférfiai fáradságának köszönhető, hogy egyesülve a magyar tudósok buzgó tevékenységével, azt mondhatjuk, hogy nemcsak az I-ső congressust messze túlhaladó siker koronázta a fáradságot, de tisztán a magyar tudományos bizottság által megszabott irányok adták meg az egész congressus jövőbeli működésének a határozott s egészséges irányt.

A magyar erdészet tevékenységéről a 122. lapon ezen szép szavakkal van említés téve az egész világból összesereglett madártudósok areopágja előtt, mely buzdításul szolgálhat nekünk további fokozottabb működés kifejtésére:

„Buzgóság és lelkesedés más irányban is mutatkozott.

Egy futólag elejtett szó elég volt Bedő Albert országos főerdőmestert arra bírni, hogy a fecske és gólya megérkezését és elköltözését az államerdészet személyzete által megfigyeltesse. Ezen eddig magában álló hálózat 222 állomás alakjában, az egész országot beborította, Orsovától Turdosinig, Csikszeredától Szt.-Gothardig, az Alföld legmélyebb pontjától a Kirlibába magasságáig.

És ezen körülmény az elért becses adatokon kívül még azt is bizonyítja, hogy az erdészeti testületben meglevő nagy értelmi erő helyes szervezés mellett igen könnyen és eredménydusan használható fel a tudomány céljaira.

Más államokban hasonló kísérletek nem sikerültek.“

Az államerdészet által 1890-ben eszközölt megfigyelések, melyek 1848—1890-ig terjedő történelmi adatokkal mindenben összevágznak, Herman Ottó referatumnak 19. és 20-ik lapján vannak közölve. Ezek szerint:

A füsti fecske (*Hirundo rustica*)

„Hypsometricus irányban: Legkorábbi érkezése: Szeged, márc. 18-án 84 *m* magasságban. Legkésőbbi megérkezése: Dames, ápr. 21-én 1328 *m* magasságban.

Különbség: 35 nap.

Közép: ápril 5-ike.

Geographicus irányban: Ogradena, legdélibb: márczius 19-én. Turdosin, legéjszakibb ápril 8-án.

Különbség: 21 nap.

Közép: márcz. 30-án.“

A történelmi adatokból nyert országos formula ápr. 7., tehát jól összevág az erdészeti megfigyelésekkel: ápril 5.

„Hogy a füsti fecske nem a legdélibb ponton — Ogradena — jelent meg legkorábban, ezen pont természetében — alsó Duna szoros — keresendő; hogy Szeged a szomszéd Horgoshoz képest, 3 napi késést jelez, az abban a körülményben találja magyarázatát, hogy a füsti fecske tapasztalás szerint előbb jelenik meg a külterületen, itt Horgos, mint a belterületen, itt Szeged.“

„A gólyánál (*Ciconia alba*) hasonló viszony tűnik elő az erdészeti megfigyelésekből. És pedig:

A megérkezés különbözete: a legdélibb és legéjszakibb pont között 25 nap; a legmélyebb és legmagasabb pont között 53 nap.“

Legnagyobb érdekléssel bírnak ránk nézve az „ornithologia oeconomica“ bizottságának ülései, melyeknek tárgya

egyszersmind a congressus összehívásának is főczélját képezte; a bizottság egyik alelnöke v. Wangelin, merszeburgi erdőmester szakunkat képviselte.

E bizottságnak 1891. évi május 18-án tartott szaküléséről felvett tárgyalási jegyzőkönyvéből következők emelendők ki (I. főjelentés 207 s követk. oldalt):

„B. Richard v. König-Warthausen, Württemberg királyság képviselője, nem ismer éles különbséget hasznos és ártalmas madarak között, mert minden teremtménynek már létezésénél fogva megvan létjogosultsága; ugyanezen jognál fogva az ember vagy megvédelmezi magát lénytársai-val szemben vagy saját hasznára fordítja őket. De a többire nézve viszonzásul kötelessége őket megvédelmezni.“

„Tökéletes kiirtása egy, még határozottan káros fajnak is, természettudományi álláspontból elvetendő.“

„Württembergben a fenyősök (Krammetszvögel) fogása ministeri rendelet útján minden időre betiltatott. Épen ugy meghatározott időtartamra s bizonyos kerületekben ugyancsak a kormány időnként óvintézkedéseket léptet életbe. Így pl. eltiltja három évre a madarászást, a sirály- és bibicztójások szedését egy bizonyos területen (Oberschwabenben).“

A württembergi erdőigazgatóság főigyekezte oda irányul, hogy a tömeges madárfogással szemben egyöntetű eljárást biztosítson.

Különösen fontos pedig, hogy azok a helyek, melyek a madarak létfeltételeit nyújtják, a törvény oltalma alá helyeztessenek.

„Szeniczey, Budapestről, nem akarja a tilalmi időt minden madárra kiterjeszteni és több példát hoz fel arra nézve, hogy a madarak országok és vidékek szerint, a

helyi viszonyokhoz képest hol hasznosak, hol károsak s hogy a gazdát nem lehet megakadályozni abban, hogy kártékony madarak ellen ne védekezzenek.“

Miután még többen szólottak a felvetett kérdéshez, végre a magyar előadó, Máday Izidor osztálytanácsos, következő javaslata szótöbbséggel határozattá emeltetett:

„A II. nemzetközi ornith. congressus azon kérelemmel fordul a m. kir. földmívelési miniszterhez, miszerint ő — a cs. kir. osztrák földmívelési miniszterrel egyértelműen és a cs. és kir. külügyministerium útján — a szükséges lépéseket arra nézve tenné meg hogy a talajgazdaságra hasznos madarak védelme érdekében — mindazon államokkal, melyek ez irányban tekintetbe vehetők — nemzetközi egység jöjhessen létre.

„Az erre nézve már tényleg megkezdődött tárgyalások alapjául a II. nemzetközi ornith. congressus magáévá teszi azokat az elveket, melyeknek az Olaszország és Ausztria-Magyarország között létrejött és 1875. évi nov. 29-én Rómában és nov. 5-én Budapesten aláírt, „Declaration“ kifejezést adott. Az ezen „Declaration“-hoz való csatlakozást kifejező „Protocole“ szövegét — a melyet a cs. és kir. osztrák-magyar külügyministerium e czélból 1876-ban javaslatba hozott — ezen congressus alkalmasnak tartja, hogy az egyes államokat hozzá csatlakozásra bírja.

»A congressus kinyilatkoztatja továbbá, hogy a hasznos és vadászható madarak tömeges elfogása egyáltalában eltiltassék és hogy az az e madarak eladása és szállítása iránt kiadandó tilalom által még szigorittassék;

„A congressus óhajtja továbbá, hogy ezeket az alapelveket az osztrák-magyar nyilatkozathoz csatlakozott államok, valamint azok is, melyek ezután fognak a nyilatkozathoz járulni, tartományaikban hasonlóképp megvalósítsák.“

Legyen szabad ezt az itt alapul szolgáló igen fontos nyilatkozatot, valamint a jegyzőkönyvet a francia eredetiből lefordítva az alábbiakban közölnöm.

»Nyilatkozat (Declaration).

I. A két szerződő fél kötelezi magát, hogy a talajgazdaságra hasznos madarak védelmezését alkalmas intézkedések által törvényhozás útján, a legkiterjedtebb módon vagy legalább az alább következő II—V. pontok korlátain belül biztosítani fogja.

II. Általánosan tilos a fészkek és fészkelő helyek elpusztítása és elvitele, a tojások kiszedése vagy a madárfiókák bármi módon való zsákmányul ejtése.

Ugyanigy egyáltalában nincsen megengedve az ezen tilalom ellenére elvitt fészkek, tojások és madarak eladása.

III. Egyebek között általánosan tiltatik:

a) a madaraknak léppel, hurkokkal, hálókka, lő- vagy egyéb fegyverrel való fogása vagy megölése éjszakának idején; az éjszaka a nap nyugta után eltelt egy órától, annak felkelte utáni egy óráig számittatik;

b) a madaraknak bármi módon való fogása vagy megölése akkor, ha a föld hóval van borítva;

c) a madaraknak bármi módon való fogása és megölése lecsapoló árkok mentén, források és tavak mellett, míg a szárazság ideje tart;

d) a madaraknak bódító vagy mérges anyagokkal kezelt magvakkal vagy más mérgezett családokkal való fogása;

e) a madaraknak a földre helyezett bárminemű és

alaku hurkokkal és csapdákkal való fogása, nevezetesen kelepcékkal, kis kalitkákkal, szórhurkokkal vagy Dalmatiában »plocke«-nak nevezett fogókészülékekkel, melyek hasonlóak a pacsirtafogásra használt »lancioxera«-hoz;

f) a madarak fogása a »parezell«-nek mondott hálókkal és általában mindazon mozdítható s áthelyezhető hálókkal, melyek a földön a mezőn keresztül vagy a bokrozatokban vagy járók felett kifeszítettek.

Mindakét szerződő fél kormánya fentartja magának, hogy esetleg a madarak egyéb fogási módjait is eltiltsa; ennél fogva az ausztria-magyarországi illetékes szaktekintélyek vagy Itália tartományi tanácsának ítélkezése alá fogja bocsájtani, hogy a madárfogásnak mely módjai azok, melyek úgy a helyben maradó, mint költözők madarak fentartása tekintetében pusztító hatásúak és károsak.

IV. Ezenkívül a II. és III-ik pontban megállapított általános tilalmakon felül nincs megengedve a madaraknak bármi módon való fogása vagy megölése:

a) szeptember 1-jétől február végeig lőfegyverrel;

b) szept. 15-étől febr. végeig más meg nem engedett módszerekkel.

Ugyanezen időszak alatt a madarak eladása szintén tilos.

V. Mindegyik kormány bizonyos feltételek alatt s indokolt folyamodásra csak akkor térhet el kivételesen az I., III. és IV. pont határozataitól, ha azt tudományos célok érdekei megkivánják.

VI. Minthogy az I. pont szellemében ezen nyilatkozat intézkedéseinek főcélja csak a földgazdaságra hasznos madárfajok védelmezése, magától értetődik, hogy a II—IV. pontok sem azokra a madarakra, melyek a mező- vagy házigazdaságra bármi tekintetben kártékonyak, sem az egy vagy más célból tenyésztett baromfiakra nem alkalmazhatók.

Jöllehet, a II—V. pontok szorosán véve nem alkalmazhatók oly fajta madarakra, melyeknek — a nélkül, hogy a mezőgazdaságra határozottan hasznosak vagy károsak volnának — mégis bizonyos értékük van, különösen mint a vadászat tárgyai; a kormányok mégis kölcsönösen hajlandóknak nyíltkoznak, hogy a vadászat tárgyát képező e fajok fentartására is kiterjesszék óvintézkedéseiket.

VII. A kormányok úgy a saját államaikban esetenként alkalmazott madaróvintézkedéseiket, valamint hasznosaknak vagy kívánatosaknak mutatkozandó felvilágosításait egymással közölni fogják.

VIII. Mind a két szerződőfél kormánya oda fog hatni, hogy más államok is csatlakozzanak e nyilatkozathoz.

IX. Jelen nyilatkozatot két egyforma példányban kiállítva az illető külügyministerek ellenjegyezik és egymásközt kicserélik. «

A többi államoknak e becses okmányhoz való csatlakozása a következő »protocole« alapján fog történni, melyet szintén francziából fordítva, itt közlök:

»Jegyzőkönyv (Protocole).

. . . . . (országok) kormányai Ausztria-Magyarország és Olaszország kormányai részéről meghivatván, hogy az utóbbiak által a földgazdaságra hasznos madarak hathatós védelmének előmozdítására megállapított határozatokhoz hozzájáruljanak és készeknek nyilatkozván e felhívásnak megfelelni, alólirott felhatalmazottak . . . . . (ország.) részéről ma összegyültek, hogy egyfelől a következő nyilatkozathoz való csatlakozásukra nézve, másfelől annak elfogadása iránt egyetértésre jussanak.

1. §. . . . . kormányai hozzájárulnak a föld-

gazdaságra hasznos madarak óvását illetőleg Ausztria-Magyarország és Olaszország között létrejött s Budapesten 1875. évi november 5-én és Rómában november 29-én kelt azon nyilatkozathoz, mely nyilatkozat jelen jegyzőkönyvhöz csatoltatott és annak kiegészítő részét képezi; átvállalják mindazon kötelezettségeket és igénybe veszik mindazon jogokat, melyek a szerződő felekre háramlanak.

Teljesen szabad kezet biztosítanak maguknak arra nézve, hogy honi szokásaikhoz alkalmazott különleges szabályzatokat vegyenek foganatba a madárpusztítások meggátolásában (III. pont), a mi korántsem akadályozza meg azt, hogy ezek a rendszabályok aránylag szintoly hatályosan mozdítsák elő a célt, mint azok, melyek a III. pont alatt vannak felsorolva; sőt fentartják maguknak — a fogás idejére vonatkozólag (IV. pont), hogy még a mondott nyilatkozatban megállapítottaknál is szigorubb óvó rendszabályokat alkalmazhassanak.

2. §. Ausztria-Magyarország és Olaszország kormányai úgy a nyilatkozathoz való csatlakozásunkat, mint hozzáfüggesztett kikötésünket elfogadják és egyuttal biztosítják a hozzájuk járuló kormányokat mindazon jogokról s előnyökről, a melyeket a mondott nyilatkozat a szerződő feleknek nyújt.

3. §. Nehogy kétség támadjon az itt fekvő nyilatkozat II-ik pontjának 1-ső kikezdése végén álló „kis madarak“ (petits oiseaux) kifejezés felett, közös megegyezéssel megállapittatik, hogy ez alatt nem a test, hanem a madarak kora értendő, úgy hogy „kicsi“ (petits) helyett mindannyiszor „fiatal“ (jeunes) értendő.

Ennek bizonyosságául alulírottak, teljhatalmuk erejénél fogva, jelen jegyzőkönyvet aláírták és pecsétjük bélyegét reá nyomták“.

Ezek azok a felette fontos határozatok, miket az országok összes képviselői magukévé tettek a congressuson s így remélhető, hogy azok általános alkalmazása által a madaraknak az egész földkerekségen egyöntetű eljárással biztosított védelme jótékony hatása úgy a mező- mint az erdőgazdaságra érezhető lesz.

A főjelentés 212-ik oldalán az erdőtörvény és a meghozandó mezőrendőri törvénynek a madáróvásra vonatkozó rendelkezései vannak méltatva.

Innen csak a végpontot kívánom befejezésül átvenni, mely a németből fordítva, így hangzik:

„Jóllehet a madarak tömeges pusztításával népségünk nem vádolható és e részben nagyobb szabású törvényes rendelkezések és kormányrendeletek szüksége nem forog fenn, azért — sajnos! — mégis való, hogy az alkalmas fészkelő helyek csökkenése, a síksági mezőgazdaságra alkalmas erdők irtása, illetve azoknak akáczültetvényekkel való pótlása, melyek minden bokrozat hijjával vannak, közvetve nagy mértékben akadályozza sok hasznos madár elszaporodását.

Ezen bajon jövőre csak mesterséges fészkelő- és tojószekrények alkalmazásával segíthetni.“